

DOI: 10.36695/2219-5521.3.2019.36

УДК 343.43

А.В. АНДРУШКО

*Андрій Васильович Андрушко, кандидат юридичних наук, доцент, доцент Ужгородського національного університету**

ORCID: 0000-0002-7735-7898

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ НЕЗАКОННОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ АБО ВИКРАДЕННЯ ЛЮДИНИ

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних завдань держави є захист прав і основоположних свобод людини. Серед таких прав – право на повагу до гідності людини і право на свободу та особисту недоторканність, які закріплені у ст. ст. 28 та 29 Конституції України. Визнаючи і гарантуючи свободу та гідність кожного індивіда, у розділі III Особливої частини Кримінального кодексу (далі – КК) України законодавець встановив кримінально-правові заборони, спрямовані на протидію посяганням проти волі, честі та гідності особи. Одним із таких посягань є незаконне позбавлення волі або викрадення людини (ст. 146 КК України).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми кримінальної відповідальності за незаконне позбавлення волі або викрадення людини розглядалися в працях В.І. Борисова, О.О. Володіної, Я.Г. Лизогуба, О.С. Наумової, А.С. Політової, М.І. Хавронюка, С.Д. Шапченка та інших науковців. Утім, чимало відповідних питань у доктрині кримінального права залишаються дискусійними та недостатньо дослідженими. Крім того, аналіз судової практики засвідчує, що при кваліфікації цього злочину допускаються численні помилки, які потребують наукового аналізу.

Мета статті – на підставі аналізу кримінального законодавства, судової практики і спеціальної літератури дослідити проблемні питання кваліфікації незаконного позбавлення волі або викрадення людини.

Виклад основного матеріалу. Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 146 КК України, полягає в незаконному позбавленні волі або викраденні людини. Вказаний злочин, таким чином, посягає передовсім на особисту свободу людини, тобто на свободу її пересування і вільний вибір нею місця свого перебування. Органи досудового розслідування та суди іноді не беруть цього до уваги. Так, Київський районний суд м. Донецька обґрунтовано відхилив попередню кваліфікацію за ст. 146 КК з огляду на те, що у потерпілої була реальна можливість покинути приміщення, що підтверджувалось її показами, даними як на етапі досудового розслідування, так і в судовому засіданні, однак цього вона не могла зробити через сильне алкогольне сп'яніння¹.

Суди нерідко кваліфікують незаконне позбавлення волі або викрадення людини за сукупністю з іншими злочинами, при цьому у відповідній практиці інколи важко відшукати певну послідовність. Наприклад, коли незаконне позбавлення волі або викрадення людини вчиняється з метою примусити потерпілого до виконання цивільно-правових зобов'язань, в одних випадках суди вірно кваліфікують скоєні діяння за сукупністю ст. 146 та ст. 355 КК України², в інших – не роблять цього³. Вочевидь, саме по собі незаконне позбавлення волі або викрадення людини не охоплює діяння, відповідальність за яке передбачена ст. 355 КК України, а тому в таких випадках вказані посягання слід кваліфікувати за сукупністю.

Доволі поширеними є помилки, пов'язані з розмежуванням незаконного позбавлення волі або викрадення людини та захоплення заручників. Суди іноді не враховують, що різниця між вказаними посяганнями полягає передовсім у спеціальній меті, визначеній у ч. 1 ст. 147 КК України, а також у колі адресатів, яких вона стосується (йдеться про мету спонукання родичів затриманого, державної або іншої установи, підприємства чи організації, фізичної або службової особи до вчинення чи утримання від вчинення будь-якої дії як умови звільнення заручника). У судовій практиці відповідні помилки, як правило, трапляються при кваліфікації розглядуваного посягання, вчиненого з корисливих мотивів, коли злочинці вимагають у родичів викра-

© А.В. Андрушко, 2019

* *Andriy Andrushko, Ph.D. in Law, Associate Professor, Associate Professor of Uzhhorod National University*

деного викуп як умову його звільнення⁴. Вочевидь, виходячи зі змісту диспозиції ч. 1 ст. 147 КК України, такі діяння мали б кваліфікуватися як захоплення або тримання особи як заручника, а не як незаконне позбавлення волі або викрадення людини.

Чи не найбільше помилок має місце при кваліфікації розглядуваного діяння за наявності обставин, що обтяжують кримінальну відповідальність за його вчинення. Однією з таких обставин є вчинення даного посягання з корисливих мотивів. Аналіз судової практики засвідчує, що суди часто розцінюють в якості корисливого мотиву примушування особи до виконання цивільно-правових зобов'язань. При цьому зазвичай йдеться про прагнення винної особи повернути власні гроші (борг) або ж майно, належне їй на законних підставах⁵. Так, Болградський районний суд Одеської області як незаконне позбавлення волі або викрадення людини, вчинене з корисливих мотивів, кваліфікував дії обвинуваченого, який з метою повернення боргу силою заштовхнув потерпілого в багажник автомобіля і повіз його до свого домоволодіння, де незаконно утримував в господарській ямі, звідки той не міг самостійно вибратись⁶. Вочевидь, прагнення особи повернути власні кошти чи майно, належне їй на законних підставах, аж ніяк не може розцінюватися в якості корисливих спонукань. Зазначимо, що до такого висновку суди доходять вкрай рідко. Прикладом може слугувати вирок Новоодеського районного суду Миколаївської області, який, встановивши, що підсудний вчинив розглядуване діяння з метою забрати належний йому автомобіль і не мав на меті отримати матеріальні вигоди від потерпілого, правильно переключив його дії з ч. 2 ст. 146 на ч. 1 ст. 146 КК України, виключивши з обвинувачення таку кваліфікуючу ознаку, як вчинення цього злочину з корисливих мотивів⁷.

Разом із тим наведені вище випадки слід відрізнити від ситуацій, коли незаконне позбавлення волі або викрадення людини вчиняється з метою вимагання боргу, вигаданого винними особами. За таких обставин, на наш погляд, є достатні підстави для кваліфікації розглядуваного діяння як такого, що вчинене з корисливих мотивів. Ілюстрацією до сказаного може слугувати вирок Жовтневого районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області, який відповідним чином кваліфікував дії групи осіб, котрі силою затягнули свого знайомого до салону автомобіля і відвезли його до гаража, де незаконно утримували, вимагаючи від нього сплатити неіснуючий борг у сумі 10 тисяч гривень⁸. Суд, на нашу думку, надав правильну кримінально-правову оцінку вказаного посягання, кваліфікувавши дії зазначених осіб за ч. 2 ст. 146 КК України за ознакою наявності корисливих мотивів.

В окремих випадках позицію суду стосовно наявності чи відсутності корисливих мотивів у діяннях винної особи взагалі зрозуміти складно. Так, наприклад, Новоукраїнський районний суд Кіровоградської області встановив, що підсудний, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, шляхом обману посадив п'ятирічну дівчинку до салону автомобіля і привіз її до себе додому. Чоловік пояснив, що дитину викрав керуючись особистими спонуканнями, які виникли внаслідок того, що його дружина протягом тривалого часу не могла завагітніти, а він хотів мати дітей. Крім того, з'ясувалося, що наступного дня, переоцінивши свій вчинок, чоловік вирішив повернути дівчинку батькам, привіз її до села, звідки викрав, і відпустив за 15 метрів від її домоволодіння⁹. Надаючи кримінально-правову оцінку діям підсудного, суд правильно кваліфікував їх за ч. 2 ст. 146 КК України як викрадення людини, вчинене щодо малолітнього. Разом із тим, признаючи даній особі покарання, суд чомусь вказав, що підсудний вчинив корисливий злочин.

Дуже неоднозначною є практика кваліфікації розглядуваного посягання як такого, що супроводжувалося заподіянням потерпілій особі фізичних страждань. Фізичні страждання – оціночне поняття. На думку В.І. Борисова, заподіяння фізичних страждань – це випадки, коли потерпілому завдається сильний фізичний біль або його тримають у виснажливих для людського організму умовах (наприклад, у холодному чи вологому приміщенні, без їжі)¹⁰. М.І. Хавронюк зазначає, що до фізичних страждань треба відносити біль, що виникає під час мордування, катування, інших видів фізичного впливу на людський організм, або внаслідок жорстоких умов утримання у місці позбавлення волі¹¹. Аналіз судової практики засвідчує, що як незаконне позбавлення волі або викрадення людини, що супроводжувалося заподіянням фізичних страждань, суди розцінюють дуже різноманітні випадки. Здебільшого відповідна кваліфікація має місце у разі силового захоплення та насильницького утримання потерпілої особи, заподіяння їй при цьому легких тілесних ушкоджень. Позаяк вказане діяння, як правило, вчиняється шляхом застосування до потерпілої особи фізичного насильства, суди, надаючи йому кримінально-правову оцінку, кваліфікують його як таке, що супроводжувалося заподіянням фізичних страждань. При цьому жодних аргументів на користь такого рішення зазвичай не наводять, у кращому разі обмежуючись вказівкою на те, що «обвинувачені стали наносити удари кулаками рук в голову потерпілого, заподіявши йому фізичних страждань»¹² або ж що «обвинувачений завдав декілька ударів по тулубу, чим заподіяв потерпілій фізичних страждань»¹³. З такою кваліфікацією погодитись не можемо. Вважаємо, що у випадках заподіяння потерпілим від розглядуваного посягання тілесних ушкоджень кваліфікувати такі діяння потрібно за сукупністю злочинів. Вищезгадана слідча та судова практика, до речі, певною мірою пояснює те, чому кримінально-правова оцінка розглядуваного посягання за ч. 1 ст. 146 КК є доволі рідкісною (за цією частиною засуджено лише 8,2 % осіб, які вчинили незаконне позбавлення волі або викрадення людини).

Іноді трапляються такі випадки трактування даної кваліфікуючої ознаки, які виглядають щонайменше дивними, а то й відверто курйозними. Наприклад, Київський районний суд міста Одеси пояснив, що під фізичними стражданнями, якими супроводжувалося викрадення особи, він розуміє «протиправне відкрите захоплення потерпілого та незаконне позбавлення його волі, а також протиправне переміщення потерпілого в службовому автомобілі»¹⁴. Зрозуміло, що при такому підході, коли саме по собі силове захоплення і

подальше переміщення особи розцінюється як фізичне страждання, кваліфікація викрадення людини за ч. 1 ст. 146 КК України просто не має шансів. Заради справедливості варто зазначити, що окремі суди виважено підходять до кваліфікації розглядуваного діяння як такого, що супроводжувалося заподіянням потерпілій особі фізичних страждань. Так, приміром, Ізмаїльський міськрайонний суд Одеської області вказав, що фізичні страждання виразилися в утриманні потерпілого у підвалі будинку, що не давало йому змоги орієнтуватися в просторі та часі, обмеженні його у прийомі їжі, води, а також в справлянні природних потреб¹⁵. Своєю чергою, Артемівський районний суд м. Луганська, відхиливши здійснену органом досудового розслідування кваліфікацію діяння як незаконного позбавлення волі, що супроводжувалося заподіянням потерпілому фізичних страждань, правильно підкреслив, що «фізичні страждання у сенсі ч. 2 ст. 146 КК України не є поняттям, ідентичним нанесенню ударів потерпілому (що мало місце в даному випадку), а будь-яких інших дій, що свідчили б про завдання додатково потерпілому фізичних страждань (тортур, суттєвих, тривалих і нестерпних фізичних незручностей, позбавлення можливості задовольнити фізичні потреби протягом тривалого часу тощо) обвинувачений по відношенню до потерпілого не вчинив»¹⁶.

Певні труднощі у слідчій та судовій практиці виникають також при кваліфікації незаконного позбавлення волі або викрадення людини, вчиненого способом, небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого. Більше того, однозначного розуміння даної кваліфікуючої ознаки немає і у спеціальній літературі. Стосується вказане передовсім трактування науковцями способу, небезпечного для здоров'я потерпілого (спосіб, небезпечний для життя потерпілого, одностайно тлумачиться як створення реальної небезпеки настання його смерті). Одні дослідники вважають, що під таким способом слід розуміти випадки незаконного позбавлення волі або викрадення людини, коли діяннями винної особи була створена реальна загроза спричинення потерпілому тілесного ушкодження, здатного потягти за собою наслідки, передбачені ч. 1 ст. 121 КК України¹⁷. Інші переконані, що йдеться тут про створення реальної загрози заподіяння особі тілесного ушкодження (вочевидь, будь-якого – А. А.)¹⁸. На думку третіх, цей спосіб означає реальну небезпеку заподіяння потерпілому тяжких, середньої тяжкості чи легких тілесних ушкоджень з короткочасним розладом здоров'я або незначною втратою працездатності чи спричинення іншої шкоди його здоров'ю¹⁹. При цьому окремі науковці без достатніх на те підстав стверджують, що реальне настання будь-яких відповідних наслідків слід визнавати тяжкими наслідками, спричиненими незаконним позбавленням волі або викраденням людини, і в такому разі кваліфікувати вказане діяння за ч. 3 ст. 146 КК України²⁰. Таким чином, більшість дослідників хоч і мають розбіжності в поглядах стосовно міри шкоди здоров'ю, яка загрожує особі при вчиненні розглядуваного діяння зазначеним вище способом, але не сумніваються в тому, що йдеться тут не про реальне спричинення шкоди здоров'ю, а лише про небезпеку заподіяння потерпілому такої шкоди. Утім, існує в теорії кримінального права й інша точка зору. Так, І.А. Вартилицька під вказаним способом розуміє не тільки небезпеку настання смерті, загрозу заподіяння потерпілому від розглядуваного посягання тілесних ушкоджень чи іншої шкоди здоров'ю, а й реальне заподіяння йому легких тілесних ушкоджень, що спричинили короткочасний розлад здоров'я або короткочасну втрату працездатності, середньої тяжкості чи тяжких тілесних ушкоджень²¹.

Суди в окремих випадках також доходять висновку, що розглядуваний спосіб вчинення незаконного позбавлення волі або викрадення людини включає в себе не тільки загрозу заподіяння особі тілесних ушкоджень, а й реальне їх заподіяння. Так, Солом'янський районний суд м. Києва, встановивши, що підсудний задля подолання опору заподіяв потерпілому легке тілесне ушкодження, яке спричинило короткочасний розлад здоров'я, а потім зачинив його в приміщенні автомийки, кваліфікував відповідні дії за ч. 2 ст. 146 КК України як незаконне позбавлення волі, вчинене способом, небезпечним для здоров'я потерпілого²². Така кваліфікація видається помилковою. Вочевидь, розуміння способу, небезпечного для здоров'я потерпілого, не лише як такого, що створив реальну загрозу здоров'ю особи, а й як такого, при якому відповідна шкода потерпілому справді заподіяна, не може бути підтримане. Дослідивши насильство як спосіб вчинення злочину, М.І. Панов дійшов переконливого висновку, що «фізичне насильство – це особлива характеристика злочинної дії, спосіб її вчинення, але не наслідки дії»²³. У ч. 2 ст. 146 КК України сказано про спосіб вчинення даного злочину, який небезпечний для життя чи здоров'я потерпілого, а не про реальне заподіяння йому відповідної шкоди. Слово «небезпечний» у тлумачному словнику пояснюється так: «Який може заподіяти кому-небудь щось неприємне, якесть нещастя. // Який містить небезпеку для кого-небудь або здатний створити її. // Який загрожує чісному-небудь життю, здоров'ю»²⁴. Як бачимо, етимологічно слово «небезпечний» означає загрозу заподіяння шкоди життю чи здоров'ю потерпілої особи, а не реальне заподіяння їй відповідної шкоди. Варто також звернути увагу на таку кваліфікуючу ознаку умисного вбивства як вчинення його способом, небезпечним для життя багатьох осіб (п. 5 ч. 2 ст. 115 КК України). Ні в теорії кримінального права, ні в судовій практиці не виникає сумнівів щодо того, що йдеться тут про такий спосіб цього злочину, за якого при позбавленні життя однієї людини створювалася реальна небезпека позбавлення життя інших осіб, які залишились живими.

На наше переконання, розуміння нерідко вживаного в кримінальному законодавстві терміна «небезпечний» у всіх випадках повинно мати однаковий зміст. Небезпека не має включати в себе наслідки, реальну загрозу настання яких вона створює. Реалізувавшись в заподіянні шкоди, небезпека зникає. З цього приводу білоруський науковець М.О. Бабій висловився так: «Настання наслідків – це припинення існування небезпеки: або існує небезпека, і тоді ще немає наслідків, або є наслідки, і тоді вже немає небезпеки»²⁵. У зв'язку з викладеним помилковим видається трактування насильства, небезпечного для життя чи здоров'я, що наве-

дене в постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності», у якій вказано, що у ст. 187 та ч. 3 ст. 189 КК України під таким насильством слід розуміти не лише насильницькі дії, які були небезпечними для життя чи здоров'я в момент їх вчинення, а й умисне заподіяння потерпілому легкого тілесного ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, середньої тяжкості або тяжкого тілесного ушкодження²⁶.

Під способом, небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, на наш погляд, слід розуміти такий спосіб вчинення розглядуваного діяння, при якому створюється реальна небезпека настання смерті потерпілого або реальна загроза заподіяння йому тяжкого, середньої тяжкості чи легкого тілесного ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності*. Реальне настання зазначеної шкоди потребує додаткової кваліфікації за статтями, що передбачають відповідальність за відповідні злочини проти життя та здоров'я особи, або ж охоплюється поняттям «тяжкі наслідки» і кваліфікується за ч. 3 ст. 146 КК України. Прикладами незаконного позбавлення волі або викрадення людини, вчиненого способом, небезпечним для життя чи здоров'я, можуть слугувати підвішування потерпілої особи вниз головою, скидання її з висоти, перекривання їй дихальних шляхів, здавлювання ший мотузкою, виштовхування особи з автомобіля, що рухається на значній швидкості тощо. В окремих проаналізованих нами провадженнях способом, небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, суди визнавали перевезення особи в багажному відділенні автомобіля²⁷.

Суди іноді допускають помилки при відмежуванні даної кваліфікуючої ознаки від розглядуваної вище (тобто від незаконного позбавлення волі або викрадення людини, що супроводжувалося заподіянням потерпілому фізичних страждань). Приміром, Луцький міськрайонний суд Волинської області встановив, що обвинувачений, викравши та незаконно позбавивши потерпілу волі, зв'язав її, а потім помістив її в ротову порожнину ганчірку, від чого жінка відчула запаморочення в голові, внаслідок чого на певний час втратила свідомість. Суд кваліфікував дії обвинуваченого за ч. 2 ст. 146 КК України за ознакою заподіяння потерпілій фізичних страждань²⁸. Видається, що у наведеному прикладі потрібно говорити радше про спосіб, небезпечний для життя потерпілої особи, свідченням чого є наявність у судовій практиці подібних випадків, наслідком яких стало заподіяння особі смерті в результаті механічної асфіксії від перекриття дихальних шляхів стороннім предметом²⁹. Аналогічна точка зору висловлюється і в юридичній літературі³⁰.

При кваліфікації розглядуваного посягання суди нерідко вказують одразу на кілька ознак, зазначених в ч. 2 ст. 146 КК України, однак не пояснюють, які конкретно дії розцінюють в якості тієї чи іншої кваліфікуючої ознаки. У зв'язку з цим в окремих випадках складається враження, що суд одному й тому самому вчинку винної особи без жодних пояснень кілька разів надає кримінально-правову оцінку (приміром, кваліфікує його і за ознакою заподіяння фізичних страждань, і за ознакою способу, небезпечного для життя чи здоров'я потерпілого³¹). На наше переконання, подібна практика є неприпустимою. Інкримінуючи особі те чи інше діяння, суд зобов'язаний роз'яснити, які конкретно її вчинки були злочинними, які кваліфікуючі ознаки у даному випадку мають місце і в чому саме вони полягають. Вважаємо також, що зміст оціночних понять, використовуваних законодавцем у тексті розглядуваної статті, варто було б роз'яснити, наприклад, у примітці до ст. 146 КК України.

Надзвичайно різниться також практика кримінально-правової оцінки незаконного позбавлення волі як такого, що здійснювалося протягом тривалого часу. Знайти тут якісь закономірності неможливо. Так, наприклад, Олександрійський міськрайонний суд Кіровоградської області кваліфікував незаконне позбавлення чоловіка волі за ознакою «здійснюване протягом тривалого часу», хоча потерпілого утримували в салоні автомобіля всього упродовж години³². Натомість Синельниківський міськрайонний суд Дніпропетровської області не вважав за доцільне кваліфікувати відповідним чином незаконне позбавлення волі потерпілого, якого група осіб утримувала в гаражі протягом кількох діб³³. Загалом практика кваліфікації незаконного позбавлення людини волі, що продовжувалось всього протягом кількох годин, як такого, що здійснювалось упродовж тривалого часу, є доволі поширеною (водночас у багатьох вивчених автором випадках за фактично аналогічних обставин суди навпаки не кваліфікували дане посягання за цією ознакою; так само в судовій практиці не бракує прикладів, коли суди не враховували тривалий час, протягом якого здійснювалось незаконне позбавлення волі, у випадках незаконного утримання потерпілої особи упродовж кількох днів і навіть тижнів). При цьому суди фактично ніколи не вказують, що, кваліфікуючи розглядуване діяння таким чином, вони беруть до уваги не тільки час, протягом якого особа була незаконно позбавлена волі, а й враховують спосіб та місце її тримання, інші конкретні обставини справи, стан її здоров'я, вік тощо.

В якості тяжких наслідків, спричинених незаконним позбавленням волі або викраденням людини, суди здебільшого враховують умисне чи необережне заподіяння потерпілому смерті. Зазначимо, що суди й тут допускають помилки. Так, наприклад, Ізмаїльський міськрайонний суд Одеської області, встановивши, що потерпілу незаконно позбавили волі, а потім, бажаючи припинити її крики про допомогу, помістили в ротоглотку хустину, тим самим з необережності перекривши їй верхні дихальні шляхи, внаслідок чого настала смерть потерпілої, помилково кваліфікував відповідні дії не за ч. 3 ст. 146 (за ознакою спричинення розглядуваним злочином тяжких наслідків), а за ч. 2 ст. 146 (за ознакою вчинення цього злочину за попередньою

* Системний аналіз кримінального закону (зокрема, ст. ст. 149, 186, 187 КК) дає підстави для висновку, що загроза заподіяння умисного легкого тілесного ушкодження, яке не спричинило короточасного розладу здоров'я або незначної втрати працездатності (ч. 1 ст. 125 КК), не має охоплюватись розглядуваним способом вчинення даного злочину

змовою групою осіб) та ч. 1 ст. 119 КК України³⁴. Інший приклад: Баришівський районний суд Київської області, встановивши, що з метою примушування до виконання цивільно-правового зобов'язання підприємця викрали, а при спробі його втечі умисно вбили, кваліфікував відповідні дії за ч. 1 ст. 115, ч. 3 ст. 146, ч. 3 ст. 355 КК України³⁵. Зрозуміло, що умисне вбивство викраденого слід було кваліфікувати за п. 3 ч. 2 ст. 115 (як умисне вбивство викраденої людини), а не за ч. 1 вказаної статті (за ч. 1 ст. 115 потрібно кваліфікувати умисне вбивство людини, яка незаконно позбавлена волі (але не викрадена)* – звичайно, за умови відсутності інших кваліфікуючих ознак).

Неоднозначною є практика врахування судами в якості тяжких наслідків, спричинених незаконним позбавленням волі або викраденням людини, зникнення потерпілої особи безвісти. Так, Дніпровський районний суд м. Херсона дійшов висновку, що визнання двох викрадених жінок безвісно відсутніми в якості тяжких наслідків, спричинених вказаним злочином, не ґрунтується на вимогах закону і не може бути визнане обґрунтованим. Крім того, суд наголосив, що в практиці тяжкими наслідками визнаються смерть потерпілого, його самогубство, спричинення йому тяжкого тілесного ушкодження тощо, у зв'язку з чим визнання особи безвісно відсутньою не може бути визнано тяжким наслідком даного злочину³⁶. Апеляційний суд Херсонської області, розглянувши апеляційну скаргу прокурора на цей вирок, дійшов переконливого, на наш погляд, висновку про те, що діям обвинуваченого дана неправильна кримінально-правова кваліфікація, оскільки поняття «тяжкі наслідки» є оціночним, а тому визнання вказаної обставини в якості тяжкого наслідку розглядуваного злочину є обґрунтованим³⁷. Додамо також, що аналогічну позицію з цього питання займають й інші суди³⁸.

Висновки. Таким чином, здійснене дослідження засвідчило існування численних помилок при кваліфікації незаконного позбавлення волі або викрадення людини. Окремі з цих помилок пов'язані з недоліками (передусім термінологічного характеру) чинної редакції ст. 146 КК України, яка передбачає відповідальність за вказане діяння, однак більшість із них, на наш погляд, зумовлені все ж недостатнім фаховим рівнем слідчих, прокурорів та суддів.

¹ Приговор Киевского районного суда г. Донецка от 26 декабря 2011 г. (дело № 1-1052/11) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/21153059>

² Вирок Смілянського міськрайонного суду Черкаської обл. від 2 жовтня 2013 р. (справа № 703/4641/13-к) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/33923635>

³ Вирок Бориспільського міськрайонного суду Київської обл. від 17 листопада 2014 р. (справа № 359/10735/14-к) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/41468716>

⁴ Вирок Жовтневого районного суду м. Дніпропетровська від 24 червня 2014 р. (справа № 201/12723/13-к) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/39401646>; Вирок Малиновського районного суду м. Одеси від 5 квітня 2012 р. (справа № 1-1273/11) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/24562065>; Вирок Дзержинського районного суду м. Харкова від 8 січня 2013 р. (справа № 2011/9974/12) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/51074329>; Вирок Шумського районного суду Тернопільської обл. від 18 лютого 2016 р. (справа № 609/4/16-к) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/56075998>

⁵ Див., наприклад: Вирок Бориспільського міськрайонного суду Київської обл. від 17 листопада 2014 р. (справа № 359/10735/14-к) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/41468716>; Вирок Старобільського районного суду Луганської обл. від 6 лютого 2015 р. (справа № 431/4168/14-к) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/48276681>; Вирок Болградського районного суду Одеської обл. від 25 березня 2016 р. (справа № 497/352/16-к) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/57189623>; Вирок Семенівського районного суду Полтавської обл. від 25 січня 2017 р. (справа № 547/20/17) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/64268096>; Вирок Овідіопольського районного суду Одеської обл. від 26 грудня 2017 р. (справа № 509/4950/17) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71257242>

⁶ Вирок Болградського районного суду Одеської обл. від 25 березня 2016 р. (справа № 497/352/16-к) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/57189623>

⁷ Вирок Новоодеського районного суду Одеської обл. від 2 квітня 2010 р. (справа № 1-28/2010) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/49322573>

⁸ Вирок Жовтневого районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської обл. від 6 квітня 2016 р. (справа № 212/1217/16-к) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/56957766>

⁹ Вирок Новоукраїнського районного суду Кіровоградської обл. від 24 вересня 2012 р. (справа № 1116/2724/12) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/27070650>

¹⁰ Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 2: Особлива частина / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. Харків: Право, 2013. С. 108.

¹¹ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. Київ: ВД «Дакор», 2018. 1368 с. С. 436.

¹² Вирок Сквирського районного суду Київської обл. від 30 червня 2015 р. (справа № 376/62/15-к) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/48641214>

* Підхід, за якого законодавець посилив кримінальну відповідальність за умисне вбивство заручника або викраденої людини (захопити в заручники чи викрасти людину, не позбавивши її волі, навряд чи можливо), але не зробив цього стосовно «звичайного» незаконно позбавленого волі, на наш погляд, є дуже неоднозначним

- ¹³ Вирок Нікопольського міськрайонного суду Дніпропетровської обл. від 21 грудня 2015 р. (справа № 182/8164/15-к) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/54605083>
- ¹⁴ Вирок Київського районного суду м. Одеси від 12 жовтня 2018 р. (справа № 520/14219/18) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77094377>
- ¹⁵ Вирок Ізмаїльського міськрайонного суду Одеської обл. від 23 жовтня 2013 р. (справа № 500/4473/13-к) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/35378994>
- ¹⁶ Вирок Артемівського районного суду м. Луганська від 4 березня 2014 р. (справа № 434/5406/13-к) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/37438696>
- ¹⁷ Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 2: Особлива частина / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. Харків: Право, 2013. С. 108. Зазначимо, що відповідним чином спосіб, небезпечний для здоров'я потерпілого, розуміють й окремі суди (Вирок Новоодеського районного суду Миколаївської обл. від 2 квітня 2010 р. (справа № 1-28/2010) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/49322573>).
- ¹⁸ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. Київ: ВД «Дакор», 2018. С. 436.
- ¹⁹ Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: у 2 т. Т. 1 / за заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. Київ: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. С. 380; Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / відп. ред. С.С. Яценко. Київ: А.С.К., 2006. С. 278.
- ²⁰ Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: у 2 т. Т. 1 / за заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. Київ: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. С. 380.
- ²¹ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернея. Київ: Юрінком Інтер, 2016. С. 336.
- ²² Вирок Солом'янського районного суду м. Києва від 17 квітня 2012 р. (справа № 2609/7955/12) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/22641095>. Див. також: Приговор Ленинского районного суда г. Луганска от 24 октября 2012 г. (дело № 1-328/12) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/28240138>
- ²³ Панов Н.И. Квалификация насильственных преступлений: учеб. пособ. Харьков: Юридический институт, 1986. С. 15.
- ²⁴ Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. С. 747.
- ²⁵ Бабий Н.А. Насилие, опасное для жизни или здоровья: теоретические проблемы квалификации и криминализации. *Правоведение*. 2004. № 6 (257). С. 70.
- ²⁶ Про судову практику у справах про злочини проти власності: постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 10 / Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09>
- ²⁷ Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської обл. від 2 червня 2017 р. (справа № 308/12854/16-к) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/66964402>; Вирок Кагарлицького районного суду Київської обл. від 6 червня 2017 р. (справа № 368/594/17) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/66914617>. У деяких проаналізованих випадках перевезення потерпілої особи в багажнику суди кваліфікували за ознакою заповнення їй фізичних страждань (Вирок Андрушівського районного суду Житомирської обл. від 25 жовтня 2017 р. (справа № 272/578/16-к) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/69798214>). Разом із тим у більшості випадків транспортування особи в багажнику автомобіля судами ніяк не враховувалося.
- ²⁸ Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської обл. від 24 жовтня 2013 р. (справа № 161/17291/13-к) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/34334387>
- ²⁹ Вирок Володимирецького районного суду Рівненської обл. від 14 червня 2016 р. (справа № 556/959/16-к) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/58590708>; Постановление Измаильского горрайонного суда Одесской обл. об освобождении от уголовной ответственности в соответствии с Законом Украины от 08 июля 2011 г. «Об амнистии» от 12 августа 2011 г. (справа № 1-487/11) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/17658450>
- ³⁰ Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. Особлива частина. Коментарі до статей 109–447 Кримінального кодексу / під заг. ред. М.О. Потебенька, В.Г. Гончаренка. Київ: Форум, 2001. С. 111; Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / за заг. ред. Є.Л. Стрельцова. Харків: Одиссей, 2009. С. 53.
- ³¹ Див., наприклад: Вирок Бородянського районного суду Київської обл. від 10 червня 2011 р. (справа № 1-35/11) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/16603136>; Вирок Вінницького міського суду Вінницької обл. від 8 лютого 2014 р. (справа № 127/31682/13-к) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/37087803>
- ³² Вирок Олександрійського міськрайонного суду Кіровоградської обл. від 14 травня 2014 р. (справа № 398/7920/13-к) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/38748209>
- ³³ Вирок Синельниківського міськрайонного суду Дніпропетровської обл. від 9 листопада 2012 р. (справа № 437/2531/12) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/27878794>
- ³⁴ Постановление Измаильского горрайонного суда Одесской обл. об освобождении от уголовной ответственности в соответствии с Законом Украины от 08 июля 2011 г. «Об амнистии» от 12 августа 2011 г. (справа № 1-487/11) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/17658450>
- ³⁵ Вирок Барішівського районного суду Київської обл. від 14 травня 2014 р. (справа № 1001/681/2012) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/38919646>
- ³⁶ Вирок Дніпровського районного суду м. Херсона від 24 квітня 2014 р. (справа № 666/6543/13-к) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/38466514>
- ³⁷ Вирок Апеляційного суду Херсонської обл. від 29 вересня 2014 р. (справа № 666/6543/13-к) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/40675560>
- ³⁸ Приговор Местного Приморского районного суда г. Одессы от 22 августа 2013 г. (дело № 1522/26233/12) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/33225591>

References:

- Prigovor Kievskogo rayonnogo suda g. Donetska (2011, 26 dekabrya). Delo № 1-1052/11. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/21153059> [in Russian].
- Vyrok Smilians'koho mis'krajonnogo sudu Cherkas'koi obl. (2013, 2 zhovtnia). Sprava № 703/4641/13-k. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/33923635> [in Ukrainian].
- Vyrok Boryspil's'koho mis'krajonnogo sudu Kyivs'koi obl. (2014, 17 lystopada). Sprava № 359/10735/14-k. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/41468716> [in Ukrainian].
- Vyrok Zhovtnevoho rajonnogo sudu m. Dnipropetrovs'ka (2014, 24 chervnia). Sprava № 201/12723/13-k. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/39401646> [in Ukrainian]; Vyrok Malynovs'koho rajonnogo sudu m. Odesy (2012, 5 kvitnia). Sprava № 1-1273/11. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/24562065> [in Ukrainian]; Vyrok Dzerzhyns'koho rajonnogo sudu m. Kharkova (2013, 8 sichnia). Sprava № 2011/9974/12. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/51074329> [in Ukrainian]; Vyrok Shums'koho rajonnogo sudu Ternopil's'koi obl. (2016, 18 liutoho). Sprava № 609/4/16-k. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/56075998> [in Ukrainian].
- Vyrok Boryspil's'koho mis'krajonnogo sudu Kyivs'koi obl. (2014, 17 lystopada). Sprava № 359/10735/14-k. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/41468716> [in Ukrainian]; Vyrok Starobil's'koho rajonnogo sudu Luhans'koi obl. (2015, 6 liutoho). Sprava № 431/4168/14-k. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/48276681> [in Ukrainian]; Vyrok Bolhrads'koho rajonnogo sudu Odes'koi obl. (2016, 25 bereznia). Sprava № 497/352/16-k. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/57189623> [in Ukrainian]; Vyrok Semenivs'koho rajonnogo sudu Poltavs'koi obl. (2017, 25 sichnia). Sprava № 547/20/17. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/64268096> [in Ukrainian]; Vyrok Ovidiopol's'koho rajonnogo sudu Odes'koi obl. (2017, 26 hrudnia). Sprava № 509/4950/17. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71257242> [in Ukrainian].
- Vyrok Bolhrads'koho rajonnogo sudu Odes'koi obl. (2016, 25 bereznia). Sprava № 497/352/16-k. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/57189623> [in Ukrainian].
- Vyrok Novoodes'koho rajonnogo sudu Odes'koi obl. (2010, 2 kvitnia). Sprava № 1-28/2010. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/49322573> [in Ukrainian].
- Vyrok Zhovtnevoho rajonnogo sudu m. Kryvoho Rohu Dnipropetrovs'koi obl. (2016, 6 kvitnia). Sprava № 212/1217/16-k. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/56957766> [in Ukrainian].
- Vyrok Novoukrains'koho rajonnogo sudu Kirovohrads'koi obl. (2012, 24 veresnia). Sprava № 1116/2724/12. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/27070650> [in Ukrainian].
- Tatsij, V.Ya, Pshonka, V.P., Borysov, V.I., Tiutiuhin, V.I. (Red.). (2013). Kryminal'nyj kodeks Ukrainy. Naukovo-praktychnyj komentar: u 2 t. T. 2: Osoblyva chastyna. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
- Mel'nyk, M.I., Khavroniuk, M.I. (Red.). (2018). Naukovo-praktychnyj komentar Kryminal'noho kodeksu Ukrainy. Kyiv: VD «Dakor» [in Ukrainian].
- Vyrok Skvyrs'koho rajonnogo sudu Kyivs'koi obl. (2015, 30 chervnia). Sprava № 376/62/15-k. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/48641214> [in Ukrainian].
- Vyrok Nikopol's'koho mis'krajonnogo sudu Dnipropetrovs'koi obl. (2015, 21 hrudnia). Sprava № 182/8164/15-k. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/54605083> [in Ukrainian].
- Vyrok Kyivs'koho rajonnogo sudu m. Odesy (2018, 12 zhovtnia). Sprava № 520/14219/18. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77094377> [in Ukrainian].
- Vyrok Izmail's'koho mis'krajonnogo sudu Odes'koi obl. (2013, 23 zhovtnia). Sprava № 500/4473/13-k. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/35378994> [in Ukrainian].
- Vyrok Artemivs'koho rajonnogo sudu m. Luhans'ka (2014, 4 bereznia). Sprava № 434/5406/13-k. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/37438696> [in Ukrainian].
- Tatsij, V.Ya, Pshonka, V.P., Borysov, V.I., Tiutiuhin, V.I. (Red.). (2013). Kryminal'nyj kodeks Ukrainy. Naukovo-praktychnyj komentar: u 2 t. T. 2: Osoblyva chastyna. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
- Mel'nyk, M.I., Khavroniuk, M.I. (Red.). (2018). Naukovo-praktychnyj komentar Kryminal'noho kodeksu Ukrainy. Kyiv: VD «Dakor» [in Ukrainian].
- Andrushko, P.P., Honcharenko, V.H., Fesenko, Ye.V. (Red.). (2009). Naukovo-praktychnyj komentar do Kryminal'noho kodeksu Ukrainy: u 2 t. T. 1. Kyiv: Alerta; KNT; Tsent uchbovoi literatury [in Ukrainian]; Yatsenko, S.S. (Red.). (2006). Naukovo-praktychnyj komentar do Kryminal'noho kodeksu Ukrainy. Kyiv: A.S.K. [in Ukrainian].
- Andrushko, P.P., Honcharenko, V.H., Fesenko, Ye.V. (Red.). (2009). Naukovo-praktychnyj komentar do Kryminal'noho kodeksu Ukrainy: u 2 t. T. 1. Kyiv: Alerta; KNT; Tsent uchbovoi literatury [in Ukrainian].
- Dzhuzha, O.M., Savchenko, A.V., Cherniej, V.V. (Red.). (2016). Naukovo-praktychnyj komentar Kryminal'noho kodeksu Ukrainy. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
- Vyrok Solom'ians'koho rajonnogo sudu m. Kyieva (2012, 17 kvitnia). Sprava № 2609/7955/12. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/22641095> [in Ukrainian].
- Panov, N.I. (1986). Kvalifikatsiya nasilstvennykh prestupleniy: uchebnoe posobie. Harkov: Yuridicheskii institut [in Russian].
- Busel, V.T. (Red.). (2005). Velykyj tlumachnyj slovnyk suchasnoi ukrains'koi movy (z dod. i dopov.). Kyiv; Irpin': VTF «Perun» [in Ukrainian].
- Babiy, N.A. (2004). Nasilie, opasnoe dlya zhizni ili zdorovya: teoreticheskie problemy kvalifikatsii i kriminalizatsii. *Pravovedenie*. 6 (257) [in Russian].
- Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy (2009, 6 lystopada) «Pro sudovu praktyku u spravakh pro zlochyny proty vlasnosti». *Zakonodavstvo Ukrainy*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09> [in Ukrainian].
- Vyrok Uzhhorods'koho mis'krajonnogo sudu Zakarpats'koi obl. (2017, 2 chervnia). Sprava № 308/12854/16-k. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/66964402> [in Ukrainian]; Vyrok Kaharlyts'koho rajonnogo sudu Kyivs'koi obl. (2017, 6 chervnia). Sprava № 368/594/17. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/66914617> [in Ukrainian].

Vyrok Luts'koho mis'krajonnogo sudu Volyns'koi obl. (2013, 24 zhovtnia). Sprava № 161/17291/13-k. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/34334387> [in Ukrainian].

Vyrok Volodymyrets'koho rajonnogo sudu Rivnens'koi obl. (2016, 14 chervnia). Sprava № 556/959/16-k. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/58590708> [in Ukrainian]; Postanovlenie Izmail'skogo gorrayonnogo suda Odesskoy obl. ob osvobozhdenii ot ugovnoy otvetstvennosti v sootvetstvii s Zakonom Ukrainy ot 08.07.2011 goda «Ob amnistii» (2011, 12 avgusta). Delo № 1-487/11. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/17658450> [in Russian].

Poteben'ko, M.O., Honcharenko, V.H. (Red). (2001). Naukovo-praktychnyj komentar do Kryminal'noho kodeksu Ukrainy. Osoblyva chastyna. Kommentari do statej 109–447 Kryminal'noho kodeksu. Kyiv: Forum [in Ukrainian]; Strel'tsov, Ye.L. (Red.). (2009). Kryminal'ne pravo Ukrainy: Osoblyva chastyna: pidruchnyk. Kharkiv: Odissey [in Ukrainian].

Vyrok Borodians'koho rajonnogo sudu Kyivs'koi obl. (2011, 10 chervnia). Sprava № 1-35/11. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/16603136> [in Ukrainian]; Vyrok Vinnyts'koho mis'koho sudu Vinnyts'koi obl. (2014, 8 liutoho). Sprava № 127/31682/13-k. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/37087803> [in Ukrainian].

Vyrok Oleksandrijs'koho mis'krajonnogo sudu Kirovohrads'koi obl. (2014, 14 travnia). Sprava № 398/7920/13-k. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/38748209> [in Ukrainian].

Vyrok Synel'nykivs'koho mis'krajonnogo sudu Dnipropetrovs'koi obl. (2012, 9 lystopada). Sprava № 437/2531/12. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/27878794> [in Ukrainian].

Postanovlenie Izmail'skogo gorrayonnogo suda Odesskoy obl. ob osvobozhdenii ot ugovnoy otvetstvennosti v sootvetstvii s Zakonom Ukrainy ot 08.07.2011 goda «Ob amnistii» (2011, 12 avgusta). Delo № 1-487/11. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/17658450> [in Russian].

Vyrok Baryshivs'koho rajonnogo sudu Kyivs'koi obl. (2014, 14 travnia). Sprava № 1001/681/2012. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/38919646> [in Ukrainian].

Vyrok Dniprovs'koho rajonnogo sudu m. Khersona (2014, 24 kvitnia). Sprava № 666/6543/13-k. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/38466514> [in Ukrainian].

Vyrok Apeliatsijnogo sudu Khersons'koi obl. (2014, 29 veresnia). Sprava № 666/6543/13-k. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/40675560> [in Ukrainian].

Prigovor Mestnogo Primorskogo rayonnogo suda g. Odessy (2013, 22 avgusta). Delo № 1522/26233/12. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen'*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/33225591> [in Russian].

Резюме

Андрушко А.В. Проблемні питання кваліфікації незаконного позбавлення волі або викрадення людини.

У статті на підставі аналізу кримінального законодавства, судової практики і юридичної літератури досліджено проблемні питання кваліфікації незаконного позбавлення волі або викрадення людини (ст. 146 Кримінального кодексу України). Виявлено численні помилки, що мають місце при кваліфікації вказаного злочину. З'ясовано, що частина цих помилок пов'язана з недоліками (передусім термінологічного характеру) чинної редакції ст. 146 КК України, однак більшість із них зумовлені все ж недостатнім фаховим рівнем слідчих, прокурорів та суддів.

Ключові слова: злочини проти волі, честі та гідності особи, незаконне позбавлення волі або викрадення людини, корисливі мотиви, спосіб, небезпечний для життя чи здоров'я потерпілого, заподіяння фізичних страждань, тяжкі наслідки, кримінально-правова кваліфікація.

Резюме

Андрушко А.В. Проблемные вопросы квалификации незаконного лишения свободы или похищения человека.

В статье на основании анализа уголовного законодательства, судебной практики и юридической литературы исследованы проблемные вопросы квалификации незаконного лишения свободы или похищения человека (ст. 146 Уголовного кодекса Украины). Выявлены многочисленные ошибки, имеющие место при квалификации указанного преступления. Установлено, что часть этих ошибок связана с недостатками (прежде всего терминологического характера) действующей редакции ст. 146 УК Украины, однако большинство из них обусловлены все же недостаточным профессиональным уровнем следователей, прокуроров и судей.

Ключевые слова: преступления против свободы, чести и достоинства личности, незаконное лишение свободы или похищение человека, корыстные мотивы, способ, опасный для жизни или здоровья потерпевшего, причинение физических страданий, тяжкие последствия, уголовно-правовая квалификация.

Summary

Andriy Andrushko. Problematic issues of qualifying unlawful deprivation of liberty or abduction of a person.

The article researches problematic issues of qualifying unlawful deprivation of liberty and abduction of a person (Article 146 of the Criminal Code of Ukraine) based on examination of criminal law, the judicial practice and legal literature.

The numerous mistakes which occur in qualifying this crime were identified. In particular, quite typical are mistakes related to the delineation between unlawful deprivation of liberty or kidnapping and taking of hostages. The courts sometimes do not take into account the differences between the said encroachments lies mainly in the special purpose identified in part 1 of art. 147 of the Criminal Code of Ukraine, as well as in the number of relevant addressees.

It has been established that most errors occur in qualifying the said crime in the presence of circumstances that aggravate criminal responsibility for its commitment. In particular, there is a very ambiguous practice of qualifying the said crime as such that are accompanied by causing physical suffering to a person. It is emphasized that when a victim of a said crime suffers from bodily injuries the said crimes shall be qualified for multiple crimes.

Some difficulties in investigational and judicial practice also happen in qualifying unlawful deprivation of liberty and abduction of a person committed in a way dangerous for a life or health of a victim. There is no clear understanding of this qualifying feature in

the specialized literature. It was determined that under a way dangerous for life and health of a person we shall understand such a way of committing the said crime which creates real danger of death of a victim or causing him/her severe, medium severity or light bodily injury that causes short time health issues or moderate loss of working capabilities. Whether such injuries are caused needs additional qualification according to the articles that provide for responsibility for corresponding crimes against life and health of a person, or is covered by the notion of «grave consequences» and is qualified by the part 3 art. 146 of the Criminal Code of Ukraine.

The practice of the criminal law assessment of unlawful deprivation of liberty as such has been also very various during a long period of time. The courts virtually never indicate that by qualifying the said crime in this way they take into consideration not only the time during which a person was deprived of liberty but also consider the way and place where a person was held, other specific circumstance of a case, state of health, age etc.

It has been determined that as grave consequences caused by unlawful deprivation of liberty or abduction, the courts mostly take into account causing the death of a victim, willfully or carelessly.

It has been established that a part of analyzed mistakes is connected to deficiencies (mostly terminological) of the current edition of art. 146 of the Criminal Code of Ukraine, however, most of them are caused by the insufficient professional level of investigators, prosecutors, and judges.

Key words: crimes against the will, honor and dignity of a person; unlawful deprivation of liberty or kidnapping; self-serving motives; way dangerous to the life or health of the victim; causing physical suffering; grave consequences; criminal law qualification.

DOI: 10.36695/2219-5521.3.2019.37

УДК 343.3/.7; 343.9

А.В. ЛАНДІНА, О.М. ЛИСЕНКО

*Анна Валентинівна Ландіна, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України**

ORCID: 0000-0002-3808-7573

*Олександр Миколайович Лисенко, кандидат політичних наук, завідувач кафедри Східноєвропейського університету економіки і менеджменту***

ORCID: 0000-0001-7817-4199

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ АЛКОГОЛІЗМУ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. Алкоголізм – це хвороба, яка виходить за межі окремої особи і набуває характеру загальнодержавного і навіть міжнародного характеру. Це негативне соціальне явище є небезпечним саме по собі. Але особливою небезпечністю характеризують інші антисоціальні явища, які відбуваються в суспільстві під впливом алкоголю. Зокрема, таким проявом є вчинення злочинів у стані алкогольного сп'яніння, порушення громадського порядку, прояви неповаги як до окремих громадян, так і до суспільства в цілому, потяг до вживання всі більшої кількості алкоголю тощо.

Надмірне вживання алкоголю у суспільстві має ряд негативних наслідків. Зокрема, чиниться негативний вплив на економіку, оскільки алкоголізм негативно впливає на якість праці осіб, схильних до його вживання; на загальний стан здоров'я населення; на моральний і культурний рівень розвитку населення. Тому і вироблення засобів протидії цьому явищу лежить у площині багатьох галузей та напрямів державної політики.

Протидія поширення алкоголізму серед населення є однією з основних задач, яка стоїть перед урядовими і неурядовими організаціями, оскільки руйнівний вплив розповсюдження алкоголізму на загальний рівень культурного, соціального, політичного та економічного життя важко переоцінити. Вона включає широке коло заходів профілактики і запобігання алкоголізму, що реалізуються на практиці у різних сферах державної політики та діяльності громадських та державних організацій та установ, серед яких не останнє місце займають кримінально-правові заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили злочини у стані алкогольного сп'яніння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми протидії розповсюдження алкоголізму були предметом дослідження багатьох вчених. Зокрема, ці питання у різних наукових сферах вивчали такі вчені, як В.Д. Воднік, Ю.В. Дрозд, О.І. Минко, Н.Г. Радченко, С.М. Руденко та інші. Що стосується застосування у цій

© А.В. Ландіна, О.М. Лисенко, 2019

* *Anna Landina, Ph.D. in Law, senior researcher of V.M. Koretsky Institute of State and Law of NAS of Ukraine*

** *Oleksandr Lysenko, Ph.D. in Politology, head of the Department of the Eastern European University Economics and management*